

Dr. Rácz Lajos nyá. ezredes

Adalékok a magyar-kínai katonadiplomáciai kapcsolatok történetéhez

A szerző, aki két időszakban is (1991-1995 és 2001-2005 között) a Magyar Köztársaság véderő, katonai és légügyi attaséjaként szolgált a Kínai Népköztársaságban, áttekinti a magyar-kínai katonadiplomáciai kapcsolatok történetét, azok 1950-es létesítésétől napjainkig, bemutatva funkcióinak kiteljesedését a politikai presztízs-szempontokra koncentrááló képviselői (reprezentatív) funkciótól a 21. századi új kihívásoknak megfelelő két- és többoldalú katonai kapcsolatok komplex menedzseléséig, érzékeltetve a katonadiplomácia emberi és szakmai oldalának összefüggését is. A tanulmány végén a magyar-kínai kétoldalú katonadiplomáciai kapcsolatok jelentőségéről és jövőbeni fejlesztések lehetőségeiről fogalmazza meg véleményét.

Ret. Colonel Lajos Rácz Ph.D.

Additions to the history of Hungarian – Chinese military diplomatic relations

The Author, who served two periods (1991 – 1995 and 2001 – 2005) as Defense, Military and Air Attaché of Republic of Hungary in People's Republic of China, reviews the history of Hungarian – Chinese military diplomatic relations from their establishment 1950 until nowadays. He presents the widening of its functions from the representative role concentrating on the aspects of political prestige to the complex management of bi- and multilateral military relations according to the challenges of the 21st century; he also shows the interconnectivity of the human and professional profile of military diplomacy. At the end of his study he phrases his opinion about the importance and future possibilities of improvement of Hungarian – Chinese bilateral military diplomatic relations.

A magyar-kínai diplomáciai kapcsolatok felvételének 60. évfordulója kapcsán rendezett eseménysorozat keretében az ELTE Konfuciusz Intézet, a Magyar-Kínai Baráti Társaság és az MTA Világgazdasági Kutatóintézete (VKI) 2009 októberében tudományos előadássorozattal vette ki részét a megemlékezésből. Ezen a rendezvényen nekem is volt alkalmam rövid áttekintést adni a kétoldalú kapcsolatok egy nem annyira előtérben álló területéről, a katonadiplomáciáról. A szervezőkhöz hasonlóan magam is úgy vélem, hogy a katonadiplomácia a magyar-kínai viszony nélkülözhetetlen része, és ezért helye van a kétoldalú diplomáciai kapcsolatok felvételének évfordulóját méltató megemlékezések között. A felkérésnek azért is szívesen tettem eleget, mert személyesen is érintett vagyok, amennyiben volt szerencsém kétszer négy évig hivatalos kiküldetésben *a Magyar Köztársaság véderő, katonai és légügyi attaséjának szerepét betölteni pekingi nagykövetségünkön 1991-1995 és*

másodjára 2001-2005 között. Hazatérésem óta oktatásszervezéssel foglalkoztam, illetve magam is főiskolai, majd egyetemi oktatóként Kínakurzusokat tartottam 2009 szeptemberéig a Kodolányi János Főiskolán, ettől a tanévtől kezdve pedig a Zsigmond Király Főiskolán és a ZMNE-n, ahol főállásban dolgozom a Biztonság- és Védelempolitikai Intézetben.

Ma Magyarországon a modern Kína-kutatások egyik központja a VKI. Az intézet által biztosított lehetőséggel élve kapcsolódtam be a Miniszterelnöki Hivatal támogatásával folytatott stratégiai kína-kutatási programba, amelyben immár harmadik éve veszek részt. Mindezt „bemutatóképpen” csak azért ismertettem, hogy érzékeltessem, milyen egyre növekvő igény van a magyar társadalom különböző helyein a Kínával kapcsolatos ismeretek bővítésére, az ott szerzett tapasztalatok hasznosítására és átadására. Azt hiszem, hogy a személyes példám is alátámasztja, hogy ezek a tapasztalatok – szülessenek akár egy olyan speciális területen, mint a katonadiplomácia – széles körben hasznosíthatók.

Előzetesen még egy köszönetnyilvánítással tartozom, mégpedig a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatalának (MK KFH), amely lehetővé tette, hogy a múzeumában a magyar-kínai kétoldalú katonadiplomáciai kapcsolatokról fellelhető kiállítási anyagokba és dokumentumokba betekinthessek, azokból jegyzeteket készíthessek, sőt egyeseket az előadás (tanulmány) illusztrációjaként bemutathassak. Ezen kívül igyekeztem a fellelhető szakirodalomhoz hozzáférni, és a saját fényképgyűjteményemből is válogattam. Talán egyeseket meglep, hogy az interneten néhány kínai nyelvű cikket és dokumentumot is találtam a témához. Nem vagyok történész, ezért ezen a téren nem várható tőlem maximális szakszerűség, a kérdés amúgy is sokkal alaposabb feldolgozást igényel annál, mint ami egy folyóiratcikkbe befér. Ezért tartom magam a tanulmány címéhez: *nem történelmet írok, hanem adalékokat szolgáltatok a magyar-kínai katonadiplomácia történetéhez.*

Köztudott, hogy a diplomácia alapelve a kölcsönösség, tehát nem egyoldalú magyar ügyről van szó, jelen esetben a kétoldalú kapcsolatoknak nemcsak a magyar katonadiplomata és az itthoni irányító szervek tevékenysége képezi részét, hanem például a kínai katonadiplomata magyarországi tevékenysége is. Erről azonban – a kezdeteket kivéve – nem tudok részletesen beszámolni, de jelzem, hogy véleményem szerint ennek a kérdésnek a történelmi kutatása és ismertetése (akár magyar, akár kínai dokumentumok, vagy mindkettő alapján) Magyarországon minden bizonnyal figyelmes, érdeklődő és szakértő közönségre talál.

Magától értetődően az 1991 utáni fejleményekről rendelkezem elsősorban részletes (és személyes tapasztalatokkal is kiegészíthető) ismeretekkel, ezért ez az időszak nagyobb hangsúllyal szerepel minden szóbeli beszámolómban. Mindenesetre igyekszem a rendelkezésre álló szűk terjedelmi keretek között átfogóan áttekinteni a magyar-kínai katonadiplomáciai kapcsolatok történetét azok 1950-es létesítésétől napjainkig. Veszem magamnak a bátorságot, és – nyugdíjas katonaként megtehetem – összegzésként véleményt fogalmazok meg a magyar-kínai kétoldalú katonadiplomáciai kapcsolatok jelentőségéről és jövőbeni fejlesztésük lehetőségeiről.

Mivel örvendetes fejleményként a ZMNE-n is elkezdődött a szervezett kínai nyelvoktatás, a cikkben szereplő kínai tulajdonnevek és egy-két fontosabb kifejezés átiratát – az illendőség okán és a gyakorlás kedvéért – a szövegben (vagy lábjegyzetben) eredetiben is megadom, remélem a nyomdatechnika megbírkózik vele.

Az 1. számú képet az interneten találtam. 1950-ből származik, és a legendás Zhu De¹ marsallt mutatja, amint fogadja az első olyan csoportot, amelynek tagjait a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg képviselőiben külföldre küldik katonai attaséi beosztásba. A kép aláírása az interneten Zhu De marsallon kívül megnevezi a KNFH politikai főcsoportfőnök-helyettesét, a Csehszlovákiába, Bulgáriába és Lengyelországba küldendő attasékat, de a többiek kiléte homályban marad.

1. sz. kép

¹ 朱德

A képen 11 személy látható. Mivel a rendelkezésemre álló adatok szerint a felkészülő csoportból 1950 júliusától év végéig összesen 13 embert neveztek ki katonai attaséi beosztásba (szocialista és semleges országokba), nem biztos, hogy a Magyarországra kiküldött tiszt is köztük van, de valószínűleg igen, ugyanis a teljes névsor fennmaradt, és az általam megszerzett (letöltött) listán az ötödik helyen szerepel, Zhang Bingyu² akkor még valószínűleg alezredes, 1953-ban már ezredesként szerepel. Ő volt tehát a magyar-kínai katonadiplomáciai kapcsolatok „első fecskéje”. Egyidejűleg 13 attaséhelyettest is kijelöltek, közöttük Magyarországra Tan Zhu-t³ küldték ebbe a beosztásba.

Az első sorban balról a negyedik Yang Yazhong,⁴ a Csehszlovákiába kiküldött katonai attasé, akit 1955-ben áthelyeztek Budapestre. Ő a jelöltséget és a felkészülést megelőzően a 138. hadosztály parancsnoka volt.

Egy kínai internetes hozzászóló szerint a képen látható a katonai felderítés egykori főnökhelyettese, Liu Zhijian⁵ is (elől balról a második, Zhu De mellett), ami arra utalhat, hogy az attasékat nem csak képviselői, hanem információszerzési, tájékoztatói és tájékoztatói feladatokkal küldik ki. Nincs ebben semmi rendkívüli. A fiatal kínai államnak égetően szüksége volt a külföldi tapasztalatokra, a nemzetközi helyzet ismeretére. Egyébként mint az köztudott, a katonai attasék napi tevékenységének irányítását a legtöbb országban még ma is intézményesen a katonai felderítő szolgálatok (hivatalok) látják el. Ez – bizonyos határok között – még a fogadó államnak is érdeke, hiszen ő is akar sugározni valamilyen képet magáról, befolyásolni szeretné a partnerország döntéshozóit, elvárja a katonai attasétól, hogy informálja megbízóit az országban kialakult helyzetről, a fogadó fél elvárásairól, szándékairól, helyzetértelmezéséről. Például 1956 november 3-án Kovács István altábornagy, magyar vezérkari főnök Yang katonai attasé tudomására hozta a szovjet csapatok helyzetéről szóló legfrissebb jelentéseket, és kérte az attasét, hogy „a fent elmondottakat jelentse az illetékes kínai katonai szerveknek”, valamint kifejezte reményét, hogy „a szovjet hadsereg kivonulásának kérdésében támogatják Magyarországot.”⁶

Az 1950-ben létrehozott katonai attasészolgálatnak a kínai vezetés nagy jelentőséget tulajdonított. A jelöltek kivétel nélkül a Japán-ellenes

² 张秉玉

³ 谭竹

⁴ 杨亚中

⁵ 刘志坚

⁶ Vámos (2008), 225.o.

felszabadító harcok és a polgárháború tapasztalt veteránjai közül válogatták ki. Először Pekingbe küldték őket egy gyors kiképzésre, ahol szakmai tárgyakat, politikát, idegen nyelveket, diplomáciai protokollt, azon belül a késsel-villával történő kulturált étkezést, a nyakkendő és az öltöny viselését stb. tanulták. El lehet képzelni, hogy a frontot megjárt, harcedzett katonáknak milyen nehézségeket jelentett ennek a teljesen új tudománynak az elsajátítása, ami lényegében azt jelentette, hogy – a kínai mondást idézve – „az ellenség állásainak rohammal való bevétele”⁷ helyett el kellett sajátítani a „túljárni a másik eszén egy kupa bor mellett”⁸ tudományát. Egyébként protokoll-kiképzésben részesítették az attasé-feleségeket is, akiknek meg kellett tanulniuk a combközépig felsliccelt, mandzsu eredetű (de kínai népviseletnek számító) hosszú szoknya, a *qipao* viselését, leckéket vettek társastáncból (miközben el kellett tűrniük, hogy a kínai népi hagyományoktól eltérően vadidegen férfiak átkarolják a derekukat), és hozzá kellett szokniuk ahhoz, hogy *madam*-nak (kínaiul *furen*⁹-nek) szólítják őket. A felkészülő csoportot többször meglátogatta Zhu De marsall, Zhou Enlai¹⁰ miniszterelnök és külügyminiszter, Deng Yingzhao¹¹ asszony (Zhou Enlai felesége), Li Kenong¹² altábornagy (1955-től vezérezredes), a Központi Katonai Bizottság felderítő osztályvezetője és mások.¹³

Milyen feladatok végrehajtására készítették fel az attasékat? Itt álljunk is meg egy pillanatra, és tekintsük át a katonai attasék feladatait, amelyek – a szakmai sajátosságok figyelembe vételével – lényegében megegyeznek az 1961-es bécsi szerződésben a diplomátákra nézve megfogalmazott általános elvárásokkal. Persze 1950-ben még nem létezett az 1961. évi bécsi konferencia záróokmánya, és az ehhez kapcsolódó „*Bécsi szerződés a diplomáciai kapcsolatokról*”, de érvényes volt az 1815. évi bécsi kongresszus szabályzata, az 1818. november 21-én Aachen-ben készült jegyzőkönyv, és létezett az – országcsoportonként eltérően értelmezett – *nemzetközi diplomáciai szokásjog*. 1961-ben Bécsben éppen azt kellett rögzíteni, hogy az alapelvek a különböző társadalmi rendszerű, eltérő ideológiát valló államok közötti kapcsolatokban is érvényesek. Az akkori szocialista országok között a probléma ebben az értelmezésben

⁷冲锋陷阵 (chongfeng xianzhen)

⁸折冲樽俎 (zhechong zunzu)

⁹夫人

¹⁰周恩来

¹¹邓颖超

¹²李克农

¹³ www.bjd.com.cn

természetesen fel sem merült, ők új típusú, „szocialista” (internacionalista) diplomáciát, a „szovjet iskolát” követték.

Tehát a feladatok:

1. Képviselés (reprezentáció)
2. Érdekvédelem
3. Tárgyalás
4. Tájékozódás és tájékoztatás
5. Kapcsolatfejlesztés a kölcsönös előnyök jegyében

A kínai katonadiplomácia az attaséhivatalok létesítésekor nem ragaszkodott a kölcsönösséghez abban az értelemben, hogy – az előbb említett presztízs-szemponatok szem előtt tartásával – akkor is szívesen küldött katonai képviselőt egy kisebb országba, ha a partner anyagi vagy egyéb megfontolásból (például várható nyelvi beilleszkedési nehézségek) még nem állt készen saját képviselőjének Kínába küldésére.

A kétoldalú katonadiplomáciai képviselés kölcsönössé válásának kezdete – magyar szempontból – 1956. Ekkor foglalta el állomáshelyét hazánk első pekingi katonai attaséja, Solt Lajos ezredes, aki ezt megelőzően Bukarestben volt ugyanilyen beosztásban. 1956-ban vagyunk tehát, a magyar forradalom és a szuezi válság előtt, a hidegháború egyik kulcsfontosságú évében, amikor még elevenen él a csak három éve nem is befejeződött, hanem fegyverszünettel felfüggesztett koreai háború emléke. Kína a nyugati nagyhatalmaktól diplomáciai elszigeteltségben csak saját magára és a Szovjetunióra (meg az ún. „szocialista táborra”) számíthat, az ENSZ-ben Tajvan foglalja el a Kínának biztosított helyet. Nyilvánvaló, hogy ebben a helyzetben Kína számára a katonadiplomáciai kapcsolatok bővítése önmagában elsősorban politikai jelentőséggel bír, szimbolikus érvényű, a külvilágnak szóló jelzés. A fő feladat ekkor – a kínai és a magyar katonadiplomácia számára is – a nemzetközi kapcsolatok kiszélesítése, mennyiségi bővítése, a képviselés, a reprezentáció.

Ahogy Kína számára presztízsnövelő volt, hogy Európában megteremthette, illetve növelhette „katonai jelenlétét”, Magyarország számára ugyanígy presztízsnövelő, hogy a Szovjetunió után egy újabb nagyhatalom – úgymond – „katonai partnere” (ha nem is szövetségese). Ezen kívül, a sztálini személyi kultuszt elítélő SZKP-határozatot követően a magyar-szovjet politikai, pártközi kapcsolatok bonyolultabbá váltak, és – mint azt 1956 is példázta – adott esetben hazánknak ezért is jól jöhetett volna egy szorosabb, a szovjet viszony kötöttségeit esetleg ellensúlyozó kapcsolat a szintén szocialista, és szintén nagyhatalom Kínával (a koreai

háború óta ugyanis Kína nagyhatalmi státusa nem volt kétséges). Ebben a helyzetben tehát hazánknak is érdeke volt, hogy „közel a tűzhöz”, Pekingben rendelkezzen olyan katonai képviselővel, akit innen, Budapestről irányíthatnak, szabhatnak neki közvetlenül feladatot.

Ezen feladatok közül – mint láttuk – magyar oldalon kezdetben a (politikai) képviseleti, reprezentatív funkciók álltak előtérben. Érdekvédelemről kevésbé lehetett szó (hiszen Kínában nem tartózkodtak magyar katonaszemélyek), érdemi tárgyalásokra – az akkori túlcentralizált pártirányítás körülményei között – ezen a szinten nem nagyon volt felhatalmazás, a tájékoztatást és tájékozódást magyar részről minden bizonnyal akadályozta a nyelvismeret hiánya, illetve a kapcsolattartási lehetőségek formalizáltsága és mindkét társadalom zártsága, a kapcsolatfejlesztés kezdeti feltételei pedig még kialakulatlanok voltak. Ezt a véleményemet talán jól illusztrálja az a tevékenység, amit a katonai attasék az 1956-os magyar forradalom alatt végeztek.

Mint láttuk, *Kína előbb akkreditált katonai attasét Magyarországra, mint mi Kínába*. Az 1956-os magyarországi események alatt az itteni kínai attasé már érdemi munkát végzett, a nagykövetség szervezetébe jól beilleszkedve, a válsághelyzetnek megfelelően a nagykövet és a kiküldő szerv tájékoztatását állítva tevékenységének középpontjába. Ez tűnik ki a kínai külügyi iratokból, amelyeknek feldolgozását Vámos Péter végezte el és publikálta nemrég megjelent *Kína mellettünk?* című könyvében. Az iratokból kitűnik, hogy Yang Yazhong, a kínai katonai attasé egyebek között október 30-án „meglátogatta a magyar Honvédelmi Minisztérium külügyi osztályának helyettes vezetőjét”, november 3-án találkozott és beszélgetést folytatott Kovács István altábornaggyal, a Magyar Honvédség vezérkari főnökével, és ezekről az eseményekről – valamint az ott elhangzott véleményekről – a nagykövetség csatornáin különjelentéseket terjesztett fel a Külügyminisztériumnak, a Központi Katonai Bizottság Hírszerzési Osztályának és a Pártközpontnak. A címzettek között nem szerepel a kínai védelmi minisztérium, amit csak 1956-ban állítottak fel.

„Az 1956. évi munka összefoglalása” c. éves jelentésben a nagykövetség megállapítja, hogy „A különböző feladatokat ellátó egységek feltáró- és kutatómunkáját illetően is volt némi javulás, különösen a katonai attasé esetében. A magyar eseményeket követően aktív tevékenységet folytatott, alapvetően jól megragadta a magyar fegyveres erők múltjának fő vonatkozásait és jelenlegi állapotát.”¹⁴

¹⁴ Vámos (2008), 337.o.

1956 a magyar történelem egyik kiemelkedő dátuma, és a magyar-kínai katonadiplomáciai kapcsolatokban is kiemelt fontosságú év. Mint említettem, ekkor küldték ki Pekingbe az első magyar katonai attasét. *A kétoldalú viszony másik nagy jelentőségű eseménye a Honvéd Együttes kínai vendégszereplése volt.* A fennmaradt szöveges, hang- és képi dokumentumok megőrkítik a szeptember 6-i – a Petőfi-kör által szervezett – búcsú-bemutatót, amelynek keretében a Nemzeti Múzeum lépcsőin többszáz ezres tömeg előtt elénekelték a Nemzeti Dalt (egyébként a rendezvény egybeesett a nándorfehérvári csata 500. évfordulójával is). Ortutay Gyula, a Hazafias Népfront képviselőjében beszédében így fogalmazott: *„Barátokat búcsúztatunk, barátokat, akik a szívünkhöz nőttek, akiket szeretünk. Sok szóra nincs szükség. Elindulnak, hogy elvigyék Ázsia legnagyobb népének a magyar nép pergő ritmusú dalait, táncait, népi művészetét. Jó utat, sok siket kívánunk.”*¹⁵

Sikerekben nem is volt hiány. *„A megérkezés minden képzeletet felülmúlt. Legendás fogadtatás, virágessóval. Az együttes is kitett persze magáért. Színes-változatos műsorában a látványos néptáncok, katonakoreográfiák, harsány indulók és kínai gesztus-számok mellett helyet kaptak az európai értékek, Palestrina, Lassus dalai, Bartók és Kodály kórusművei s a legszebb operakórusok.*

*A nagy utazás*¹⁶ *méltán nevezhető sikerturnénak: 12 város, 104 előadás, több, mint 300 ezer néző – akár a Guinness-rekordok könyvébe is bekerülhetett volna. Ám e vendégszereplés-sorozat mégis másként vonult be az együttes történetébe.”*¹⁷

Nemcsak a művészi teljesítmény elismerése, hanem a magyar forradalom kitörésének híre és a következmények miatti aggodás is visszatükröződött abban, hogy az együttest – amely október 29-én Nemzeti Bizottságot alakított – meglátogatta Zhu De marsall, Peng Dehuai¹⁸ honvédelmi miniszter, Liu Shaoqi¹⁹ alelnök és Zhou Enlai miniszterelnök. Érdekes, hogy a dokumentumokban sehol sem látni a nyomát annak, hogy a magyar katonai attasé – aki akkor már bizonyára az állomáshelyén volt, hiszen azt nehezen tudom elképzelni, hogy a forradalom alatt vagy közvetlenül utána érkezett volna Pekingbe – személyesen részt vett volna a turné szervezésében, lebonyolításában, a hozzá kapcsolódó rendezvényeken vagy bármelyik tárgyaláson, megbeszélésen. Véleményem

¹⁵ Mészöly Gábor (szerk.): *50 év* (Zrínyi, 1999), 24.o.

¹⁶ amely csaknem három hónapig tartott

¹⁷ Mészöly (2009), 25-26.o.

¹⁸ 彭德怀

¹⁹ 刘少奇

szerint ez nem csak az események miatti zavarodottságot, hanem azt is tükrözi, hogy a katonai kapcsolatok kezelése, irányítása akkor még magyar oldalon is a legfelső pártvezetés kizárólagos politikai kontrollja alatt zajlott, a katonai-szakmai szempontok teljes mellőzésével.

A Budapesten szolgáló kínai katonai attasé azonban továbbra is aktívan vehette ki részét a kétoldalú kapcsolatok fejlesztéséből. Így például részt vett Zhou Enlai miniszterelnök 1957-es, akkor titokban tartott magyarországi látogatásának lebonyolításában, és ott volt a Kádár Jánossal folytatott megbeszéléseken is. Ugyancsak tevékeny szerepet játszott Nie Rongzhen²⁰ marsall, (a kínai nukleáris fegyverprogram irányítója) 1957-es magyarországi látogatásának munka- és protokoll-eseményeiben.

Ismereteim szerint 1957. augusztus 1-jén nevezték ki Hu Binfu²¹ ezredest budapesti katonai attasénak, Yang ezredes tehát hét év külszolgálat után került haza. Ő egyébként utána figyelemre méltó karriert futott be, kelet-európai tapasztalatai miatt több HM-szervnél is foglalkoztatták nemzetközi szakértőként, végül a kínai rakéta-program menedzselésében kapott jelentős szerepet, és az elért sikerek elismeréseként számos kitüntetésben részesült. Fia ma is a kínai űrprogram egyik irányítója, aki a kínai sajtóban megjelent interjúkban, visszaemlékezésekben többször kitért édesapja magyarországi küldetésének részleteire.

A forradalom után az új magyar vezetés aligha tudta, hogy kiben bízhat meg, és kiben nem, de azt is el kell ismerni, hogy teljesen új helyzet volt, amire az elsőként kiutaztatott attasét nem készíthették fel. Az új attasé felkészítése viszont időt vett igénybe. Ezek a szempontok együttesen magyarázhatják, hogy Solt Lajos ezredest 1958-ban Masszi Ferenc alezredes váltotta fel, aki 1961-ig töltötte be a hivatalát (1961 hivatalosan a kádári konszolidáció éve). A következő attasé, Piszker Tibor ezredes 1962-től 1964-ig dolgozott Pekingben. Az ő utóda, Schneкта Péter ezredes, aki 1964 és 1968 között volt hazánk katonai attaséja kínai nagykövetségünkön.

*A 2. számú fényképen egy fontos diplomáciai mozzanat látható: a távozó attasé hivatalos búcsúztatása és az érkező új attasé azzal egy időben történő fogadása.*²² A katonai attaséhivatalok létesítéséhez, a katonai attasék kiküldéséhez (ugyanúgy, mint a nagykövetségek, nagykövetek esetében) a fogadó ország előzetes beleegyezése, *agrémant*-ja szükséges. A

²⁰ 聂荣臻

²¹ 胡彬甫

²² A képet az MK KFH bocsátotta rendelkezésemre.

kiküldöttet ugyanis a hatáskörébe tartozó képviseleti és egyéb feladatok ellátására vonatkozó megbízatással kell ellátni, amely természetesen csak akkor lesz érvényes, ha ehhez a másik fél is hozzájárul. A hozzájárulást, másképp működési engedélyt, már a megbízatás átadása előtt szükséges megszerezni, a működési feltételek (köztük a rendkívül fontos kiváltságok, mentességek, könnyítések, de mindenekelőtt a hivatalos kapcsolattartás lehetősége) ugyanis csak a fogadó ország együttműködésének megnyerésével biztosíthatóak. A hivatal létesítéséhez a hozzájárulást általában a fogadó ország külügyminisztériuma, az attasé kiküldéséhez viszont a védelmi minisztérium adja meg. Az *akkreditáció* (hitelesítés, elfogadás, a megbízatás megerősítése) a védelmi miniszternél (vagy képviselőjénél), esetenként a fegyveres erők vezérkari főnökénél vagy képviselőjüknél (helyettesüknél) és/vagy a haderőnemi főnököknél teendő bemutatkozó látogatással valósul meg (egyres országokban a külföldi katonai attasékat „kezelő” szerv a katonai felderítő csoportfőnökség).

Piszker Tibor ezredes búcsulátogatása, Schnekta Péter ezredes bemutatkozó látogatása a Kínai Néphadsereg vezérkari főnökének helyettesénél.
1964.

2. sz. kép

Az a tény, hogy magyar-kínai viszonylatban az agrément megszerzése és az akkreditálások „szentesítése” minden esetben gyorsan, zökkenőmentesen zajlott le, mutatja, hogy a kétoldalú katonai kapcsolatokban a kölcsönös bizalom sohasem süllyedt a folyamatos fenntartásukhoz szükséges szint alá.

Ez a bizalom a történelem számos próbáját kiállta. Az 1960-as évek elejétől kezdve megromlott a szovjet-kínai viszony, ami a Pekingbe akkreditált magyar diplomataknak tevékenységét is bonyolultabb feltételek közé helyezte. 1962 a kubai rakétaválság éve, 1964-ben pedig Kína is végrehajtotta első nukleáris robbantását. Nyilvánvaló, hogy a magyar katonadiplomataknak feladatai, a pusztán politikai reprezentációs funkciók mellett, kibővültek a tájékozódás és a tájékoztatás köteleivel is. Az attasé talán legfontosabb feladatköre, hogy állomáshelyén *a nagykövet katonai tanácsadója szerepének betöltése*. Igaz, hogy a katonai attasé nem a külügyminisztérium, hanem a védelmi minisztérium kiküldöttje, és önálló hivatala van, de mégis a nagykövetség szervezetébe integráltan végzi munkáját, a nagykövet politikai útmutatása szerint.

Az integrált képviselet zökkenőmentes működése szempontjából elengedhetetlen, hogy a nagykövet és a katonai attasé közötti együttműködés jó legyen. Az attasé a nagykövetnek nemcsak katonai tanácsadója, hanem segítője is mindazon ügyekben, amelyekben az ő szaktudására, biztonságpolitikai és katonai ismereteire, illetve a rendelkezésére álló emberi és tárgyi erőforrásokra, kapcsolatokra, összeköttetésekre stb. van szükség.

Ezeket a feladatokat a későbbiekben a következő személyek látták el:

Erasimus Miklós alezredes 1969-1972,
Kalmár Tamás ezredes 1972-1976,
Pintér Lajos ezredes 1976-1980 és
Dr. Hajma Lajos alezredes 1980-1985.

Mint ismeretes, Magyarországon 1968-ban vezették be az „új gazdasági mechanizmust”, azaz a korlátozott piaci reformokat, és velük párhuzamosan társadalmi erjedés is beindult. Kínában viszont ekkor kezdődött a kulturális forradalom (tehát egy ellentétes folyamat), ami 1976-ig tartott. A 70-es évek második felétől a kétoldalú kapcsolatokban nagy szerepet kapott az átalakítások, gazdasági és társadalmi reformok magyarországi tapasztalatainak megosztása a kínai partnerekkel.

1985-től 1991-ig Varga Tibor ezredes töltötte be a katonai attasé tisztét Pekingben. Ez a hosszúra nyúlt kiküldetés egyben azzal a sajátossággal is bírt, hogy a szenioritás (a beosztásban eltöltött idő) alapján 1990-1991-ben hazánk képviselőjeként ő lett a Pekingi Katonai Attasétestület (*Beijing Military Attaché Corps*) doyen-je.

Az attasétestület legfontosabb embere, „feje”, vezetője, egyben azt egyszemélyben megtestesítő képviselője a doyen. A doyen általában a rangidős diplomata, vagyis az adott állomáshelyen legrégebben szolgálatot teljesítő véderő attasé, de – a helyi sajátosságoktól függően – akár az összekötő hivatal, akár az attasétestület bizonyos feltételekhez kötheti a kiválasztott személy jóváhagyását (például nyelvtudás, szakmai elismertség, politikai elfogadottság, önkéntesség).

Ha a doyen történetesen a saját országunk katonadiplomataja, akkor – arra az átmeneti időszakra – rendkívüli lehetőségek nyílhatnak meg a katonadiplomáciai és az egyéb (például hadigazdasági, külgazdasági) kapcsolatok fejlesztése előtt is. Doyen-i minőségben az attasé magasabb szinten és gyakrabban találkozhat a fogadó ország hatóságainak képviselőivel, vezető személyiségekkel, nagyobb ismertségre és ismeretségi körre tesz szert, amit – pozíciójával nem visszaélve – a kétoldalú kapcsolatok alakításában is hatékonyan kihasználhat.

A doyen általában a következő hatáskörökkel rendelkezik, illetve az alábbi feladatokat látja el:

- A Végrehajtó Bizottság²³ segítségével koordinálja az attasétestület tevékenységét;
- A Végrehajtó Bizottság tagjaival konzultálva kialakítja, megfogalmazza az attasétestületi hivatalos állásfoglalásokat;
- Személyesen képviseli a testületet a fogadó ország összekötő hivatala előtt;
- Az Összekötő Hivatallal és a Végrehajtó Bizottsággal közösen megtervezi az attasétestület éves (látogatási és egyéb) programjait a fogadó országban;
- Hivatalos (protokoll) rendezvényeken az attasétestület nevében szólal fel, nyilvánít véleményt, illetve mond beszédet;
- Kinevezheti, jelölheti, véleményezheti és jóváhagyásra az éves közgyűlés elé terjesztheti (az állomáshelyen érvényes attasétestületi szabályoktól függően) a Végrehajtó Bizottság új tisztségviselőit;
- Hivatali bemutatkozó látogatáson fogadja az állomáshelyre újonnan érkezett katonai attasékat az akkreditációjukat követő legrövidebb időn belül;
- Hivatali búcsúlátogatáson fogadja az állomáshelyről végleg távozó attasékat megbízatásuk lejártával;

²³ Az attasétestület választott ügyintéző szerve

– Az összekötő hivattal és a Végrehajtó Bizottsággal egyeztetve naprakészen tartja a katonai attasétestület tagjainak névsorát és elérhetőségi adatait, stb.

E feladat- és hatáskörök némelyike pusztán formalitásnak tűnhet, de nem az. Ha akár az összekötő hivatal, akár egyik-másik attasé figyelmen kívül hagyja bármelyiket, mert nem tulajdonít neki fontosságot, akkor váratlan diplomáciai következményekkel szembesülhet. A protokolláris funkcióknál természetesen sokkal fontosabb a doyen képviseleti tevékenysége, ami – rangjából, beosztásából és jogosítványából adódóan – nyomatékot adhat mindazoknak az ügyeknek, amelyekben az attasék közösen kívánnak fellépni a nemzetközi diplomáciai szintéren.

A doyen részéről mindez nagyfokú óvatosságot, emberi és politikai érzékenységet követel meg. El kell kerülnie, hogy egyes ravaszabb kollégák őt használják „faltörő kosként”, és a saját nemzeti vagy éppen egyéni, partikuláris érdekeik szolgálatában olyan fellépésre vegyék rá, ami nincs összhangban az egész attasétestület véleményével, illetve árthat a fogadó országgal fenntartott két- és többoldalú kapcsolatoknak. Ezért a doyennek nagyfokú bizalmat kell élveznie mind az attasétestületi tagok, mind pedig az összekötő hivatal részéről, aminek csak úgy tehet eleget, ha mindenkit meghallgat, sőt ösztönöz problémafelvetésre, tájékoztatásra és nem feltétlenül hivatalos intézkedéssel, de tapintatos véleménynyilvánítással, együttérzéssel, tanácsadással, a tapasztalatok összegzésével segítséget nyújt a problémák kezeléséhez, a feszültségek elsimításához. Mindeközben természetesen a saját küldő országa szempontjából is értékes kapcsolatépítési és információs-kommunikációs, tájékozódó és tájékoztató munkát végez.

El lehet mondani, hogy ennek a kényes feladatrendszernek – a kelet-európai rendszerváltások, a Szovjetunió és a Varsói Szerződés dezintegrálódása és a pekingi Tian Anmen-téri események utóhatásai által is bonyolított körülmények között – a magyar képviselő, Varga Tibor ezredes magas színvonalon eleget tett.

1991-ben érzékeny helyzetben vettem át elődömtől a „stafétabotot”, és kezdtem meg Pekingben – akkor még alezredesként – katonadiplomáciai pályafutásomat. Az 1989-es Tian Anmen-téri események után a nyugati országok (és akkor már Magyarországot is többé-kevésbé közéjük lehetett számítani) szankciókat léptettek életbe Kínával szemben. Bár a gazdasági szankciókat egy év múlva megszüntették, a katonai korlátozások érvényben maradtak, a diplomáciai légkör pedig továbbra is hűvös volt. A nyugati és a magyar katonadiplomáták például rendszerint tüntetőleg távol maradtak az

attasétestület részére meghirdetett protokolláris eseményekről. A „jeget” végül 1991 nyarán egy – az attaséfeleségek számára meghirdetett – játékonysági futóverseny törte meg, amelyen a meghívottak többsége részt vett. A bemutatkozó látogatásokat követően – amelyeken magas szinten fogadtak – én is rendszeresen látogattam a két- és többoldalú, valamint attasétestületi, hivatalos és munkajellegű, protokolláris és informális rendezvényeket, teljes lendülettel belevetettem magam a diplomáciai munkába, feladataim teljesítésébe.

Ezek a feladatok akkor már a bécsi szerződésben lefektetett funkciók teljes körére kiterjedtek. Nemcsak képviseltem, delegációs utazásokat, látogatásokat szerveztem és lebonyolításukban segédkeztem, tájékoztam és tájékoztattam, hanem érdekeket is védtem (egy magyar hallgató tanult a Kínai Katonaorvosi Egyetemen), tárgyaló delegációk tagjaként működtem közre, sőt egyes kérdésekben önálló felhatalmazással tárgyaltam, és a katonai kapcsolatok fejlesztése terén is munkálkodhattam, kezdeményezéseket, javaslatokat tehettem.

Természetesen nem csak szakmai tevékenységet folytattam és tapasztalatokat gyűjtöttem, hanem rengeteg személyes és családi élményben volt részem a kint tartózkodás négy éve alatt. Amint átestünk a megérkezést követő „kulturális sokkon”, majd a beilleszkedés és az alkalmazkodás átmeneti időszakán, az első év végére már kezdtük jól érezni magunkat, nem akartunk minden héten összecsomagolni és hazautazni, mert úgy éreztük, barátok között vagyunk, és az élet Kínában is elviselhető. Ha az idő engedte, rengeteget utaztunk, kirándultunk, munka közben és szabadidőben egyaránt ismerkedtünk a kínai mindennapokkal és az ünnepekkel. Megtanultunk kínaiul, ki-ki ahogy rákényszerült. Manapság ezt az alkalmazkodást a *kultúraközi kommunikáció menedzselése* és – az irányító szervezet oldaláról – a *nemzetközi humánerőforrás-gazdálkodás* jelzőkkel illetnék.

Bevallom, a *négy év elteltével, 1995-ben* – noha nagyon vágytunk már haza, hiszen addig évente csak egyszer, a szabadságos időszakban láthattuk otthon maradt szeretteinket – *nehéz szívvel hagytuk ott Kínát*, ahová annyi szép emlék kötött, mert akkor nem is sejtettük, hogy még egyszer lesz lehetőségünk oda visszatérni. Azt is bevallom, hogy a magyarországi gazdasági-társadalmi változások, de különösen az árak közvetlen megtapasztalása egyfajta *fordított kulturális sokk*, visszailleszkedési kihívás formájában hatott ránk. De sikerült ezen is túlesnünk, és beilleszkedni az itthoni mókuserékbe.

Attaséi teendőimet 1995-ben Dr. Török László ezredesnek adtam át, aki öt éven keresztül, 2000-ig töltötte be ezt a posztot. Erre az időre esik hazánk NATO-taggá válása, aminek biztonságpolitikai és katonai következményeit a kínai fél megértéssel fogadta, tudomásul véve, hogy minden ország maga választhatja meg, hogy mi módon, milyen szövetségi rendszerhez tartozva kíván a saját biztonságáról gondoskodni. NATO-tagságunk még talán növelte is értékünket a kínaiak szemében. Török ezredes az egyre szaporodó feladatok menedzselését példaértékűen megoldotta. 2000-ben, amikor hazatért, még egy ideig együtt dolgoztam vele, aztán újra külszolgálatba, ENSZ-megbízatásban az abháziai (grúziai) fegyverszüneti ellenőrző misszióba jelentkezett, és ott sajnos – tragikus körülmények között – hősi halált halt.

Pekingben Száraz György dandártábornok vette át az attaséhivatali teendőket. Őt viszont 2001-ben más, magasabb beosztásba helyezték – az ENSZ észak-afrikai (spanyol-szaharai) békefenntartó kontingensének lett a parancsnoka –, és így váratlanul ismét megnyílt előttem a lehetőség, hogy visszatérjek Kínába, most már ezredesként, és nem a korábbi katonai attaséi beosztásba, hanem „véderő, katonai és légügyi attasénak”. A különbség lényegtelennek tűnhet, de nem teljesen az: van konkrét szakmai tartalma, jelentése és jelentősége. Például az, hogy a két ország katonai kapcsolatai időközben még magasabb szintre emelkedtek, és ez a beosztás elnevezésében szimbolikus formában hivatalosan is kifejezésre jutott. Az új feladatkörben az attasé képviseleti megbízatása kibővült, mozgástere, szakmai kapcsolattartási lehetőségei növekedtek. Ez a legátfogóbb és legmagasabb szintű katonai diplomata-beosztás.

A véderő-attasé az államközi kapcsolatoknak a védelmi szférát érintő minden ügyében illetékes, és eljárhat a fogadó ország katonai szervezetei, védelmi minisztériumi hivatalai, hadigazdasági és haditechnikai egyesülései, vállalatai, állami felügyelő és irányító hatóságai felé. A katonai attasétestületen belül a véderő attasék diplomáciai rangban mindig megelőzik a többi (haderőnemi) katonai attasét, rendfokozattól és az állomáshelyen való folyamatos szolgálatteljesítés időtartamától függetlenül.

Ebben az időben itthoni katonai karrierem csúcspontján voltam, és meglehetősen magas beosztást töltöttem be, mégis úgy éreztem, hogy ezt a lehetőséget nem hagyhatom ki, és szembe kell néznem azzal a kihívással, ami egy egyszemélyes véderő attaséhivatal vezetését jelenti a rohamosan modernizálódó, szüntelenül változó, egyre nagyobb nemzetközi jelentőséget nyerő Kínában.

A 21. századra a katonadiplomácia teljesen átalakult, és sok irányban terebélyesedve védelemdiplomáciává transzformálódott. Mi különbség van *katonadiplomácia* és *védelemdiplomácia* között?

A *katonadiplomácia* mint a védelemdiplomácia része elsősorban a fegyveres erők nemzetközi képviselőjét megvalósító azon feladatok intézményes ellátására szakosodott diplomáciai tevékenység, amely a fegyveres erők állományába tartozó (tehát meghatározott szakértelemmel rendelkező és sajátos függelmi viszonyoknak alávetett), diplomáciai státussal felruházott katonaszemélyek közreműködését igényli. A katonadiplomácia – ebből következően – a nemzetközi katonai kapcsolatok (az államok fegyveres erői közötti kapcsolatok), illetve általában a védelmi érdekek érvényesítésével összefüggő tevékenységek diplomáciai keretek közötti támogatásának intézményes formája, amely katonai és diplomáciai szakértelmet egyaránt igényel.

A *védelemdiplomácia* az államok átfogóan értelmezett védelmi érdekeinek képviselője és előmozdítása céljából folytatott diplomáciai tevékenység, amelynek irányultsága kiterjed – többek között –: a katonai bizalomerősítésre, a fegyverzetkorlátozási és leszerelési együttműködésre; a hadigazdasági kapcsolatokra, a fegyverzeti és hadianyagok kereskedelmére; a kettős célra felhasználható csúcstechnológiák nemzetközileg ellenőrzött és szabályozott forgalmára; a haditechnikai fejlesztésekre; a konfliktus-megelőzésre és a válságkezelésre, a béketámogatásra; a fegyveres erők közötti különféle együttműködő kapcsolatokra; a nemzetközi biztonságot veszélyeztető transznacionális jelenségek (terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök elterjedése; illegális fegyverkereskedelem stb.) elleni fellépés összehangolására; a katonai segítségnyújtásra; a katasztrófa-elhárításra és -megelőzésre, a mentésben való részvételre; a tapasztalatcserére, a nemzetbiztonsági szolgálatok közötti információcserére stb. Nem egy-egy feladat precíz teljesítését várták tehát el az embertől, hanem egy többdimenziós feladat-komplexum hatékony menedzselését, a civil szervezetekkel, intézményekkel, munkatársakkal szoros együttműködésben. Nagyot téved az, aki azt hiszi, hogy a katonai attasé munkája csak „protokoll, koleszterol, alkohol”, azaz „jópofizás”, evészet és ivászat.

Megkönnyítette e szerteágazó feladatrendszer végrehajtását, hogy másodjára a beilleszkedés – a nyelvtudásnak, a helyismeretnek, a személyes kapcsolatoknak és a pozitív várakozásoknak köszönhetően – sokkal könnyebben és rövidebb idő alatt ment végbe, mint előző alkalommal. Rövidesen az attasétestület megbecsült tagja lettem, a kollégák bonyolultabb ügyekben szívesen kérték a véleményemet,

tanácsomat, és beválasztottak a doyen mellett működő Intéző Bizottságba. 2003-tól a Pekingi Attasék Szárazföldi Erő Klubjának elnökeként tevékenykedtem, és *2004-ben az a megtiszteltetés ért, hogy az attasétestületi doyen tisztségét ruházták rám, noha a kint töltött idő alapján nem én lettem volna a rangidős.*

A „nyilvános diplomácia” jegyében doyenként számos esetben kellett pohárköszöntőket mondanom, hivatalos rendezvényeken beszédet tartanom, sajtónyilatkozatokat adnom, és ilyenkor mindig ügyelni kellett arra, hogy a nemzeti érdekeket, a kétoldalú, magyar-kínai viszonylatban jelentkező célkitűzéseket és a nemzetközi közösséget reprezentáló katonai attasétestület álláspontját összehangoltan tudjam megjeleníteni. A kínai és az angol nyelvű sajtóban többször név szerint szerepeltem, és szerencsére utólag egyetlen alkalommal sem kellett magyarázkodnom, sem a kínai fél előtt, sem a hazai irányító szerveknél, sem pedig az attasé-kollégák körében.

Ami a magyar-kínai katonadiplomáciai kapcsolatokat illeti, azok új fejlődési szakaszba jutottak. Összességében – 1950-ig visszatekintve – el lehet mondani, hogy ezek a kapcsolatok hosszú múltra tekintenek vissza, és hagyományosan jónak mondhatók. A hazai rendszerváltást kísérő fenntartásokon a kínai fél túltette magát, és ma már egyértelműen hangoztatja, hogy tiszteletben tartja Magyarország választását saját biztonsága szavatolásának módjáról és kereteiről. Kínai részről a kölcsönösen előnyös kapcsolatok fenntartásának és fejlesztésének egyetlen politikai előfeltétele, hogy a tajvani kérdésben az „egy Kína” álláspontot támogassuk. NATO- és EU-tagságunk még növelte is tekintélyünket és értékünket, és vonzóbbá tette a kapcsolatépítést Kína számára.

A kétoldalú katonadiplomáciai kapcsolattartás és a csereprogramok szervezése a nagykövetségek keretében működő véderő, katonai és légügyi attaséhivatalokon keresztül történik, magyar oldalon a politikai irányítás és tervezés a HM, a napi gyakorlati ügyek vitele az MK KFH vezetése alatt, a helyszínen a nagykövettel történő szoros egyeztetés mellett valósul meg.

A pekingi katonai attasékkal való kapcsolattartásra a kínai HM Külügyi Hivatala (FAO)²⁴ illetékes. A hivatallal jó együttműködést sikerült kialakítani, aminek feltételei azzal, hogy 2004-ben átvettem a Pekingi Katonai Attasétestület doyen-i tisztségét, tovább javultak. Mind a kétoldalú viszonylatban, mind a testületi szintű kapcsolattartásban pozitív irányú elmozdulás, nagyobb nyíltságra és az eddigiéknél tartalmasabb programok biztosítására irányuló igyekezet volt megfigyelhető az FAO részéről.

²⁴ Foreign Affairs Office, *guofangbu waishi bangongshi* (国防部外事办公室)

Az illendőség úgy diktálja, hogy megemlítsük mindazoknak az összekötő hivatali vezetőknek a nevét, akik beosztásukból adódóan a magyar-kínai kétoldalú katonadiplomáciai kapcsolatok menedzselésében kínai oldalon jelentős szakmai és politikai szerepet játszottak. Tehát:

潘振武 Pan Zhenwu (1963-1969)

柴成文 Chai Chengwen (?)

张彤 Zhang Tong (1983-1985)

宋文中 Song Wenzhong (1985-1990)

傅加平 Fu Jiaping (1990-)

沈启祥 Shen Qixiang (?)

罗斌 Luo Bin (1996-2000)

詹懋海 Zhan Maohai (2000-2003)

张邦栋 Zhang Bangdong (2003-2007)

钱利华 Qian Lihua (2007-)

2005-re a „bejártott szinten” folytatódtak a kétoldalú katonai csereprogramok, ami általában évente két-két magas szintű delegációs látogatást jelent (egy úgynevezett „jószoigálati” és egy szakmai). Szakmai vonalon katonaeegészségügyi, oktatási (nemzetvédelmi egyetemi), kiképzési (pl. békefenntartó-felkészítési) és más területeken alakult ki együttműködés, tapasztalatcsere. Rendszeressé váltak a magas szintű látogatások, tárgyalások, konzultációk. Szinte az összes magyar honvédelmi miniszter, vezérkarfőnök és helyettes, politikai államtitkár, katonai és politikai vezető járt Kínában.

Mit tartogat a jövő? A magyar-kínai kétoldalú katonai kapcsolatok számos területen kínálnak kölcsönösen előnyös lehetőségeket, pl. stratégiai eszmecsere, oktatási együttműködés, a haderőreform tapasztalatainak kicserélése, részvétel a hadiipari konverzióban, aknamentesítés, lőszermegsemmisítés, bezárt katonai létesítmények újrahasznosítása, leszerelő katonák átképzése civil területre, katonai környezetvédelmi technológiák és beruházások, katonai egészségügy, békefenntartók kiképzése, fegyverzetkorlátozás és leszerelés, nukleáris non-proliferáció, terrorizmus elleni információcsere stb. A konkrét együttműködési területeket, a magyar szempontból várható eredményeket és a kínai félnek felajánlható ösztönzőket a szakértőknek kell meghatározniuk. Az esetleges

kezdeményezésekhez jó alapot nyújtanak a hagyományosan szívélyes kétoldalú katonadiplomáciai kapcsolatok.

A katonai területen folytatott kooperációnak nyilván vannak politikai, gazdasági és egyéb kockázatai is, amik részben az eltérő társadalmi berendezkedésből, a földrajzi helyzetből, a stratégiai törekvések irányából, a nagyságrendi különbségekből és a szövetségi-partneri kapcsolatok elkülönüléseiből és átfedéseiből adódnak (miközben részben ezek a különbségek azok, amelyek egyik vagy másik fél részéről megalapozhatják az együttműködési igényt). Magyar részről figyelembe kell venni a szövetségi (elsősorban az amerikai, a NATO- és EU-tagállami) fenntartásokat, hangsúlyozva, hogy a kooperáció hozzájárulhat a bizalom erősítéséhez, a nemzetközi béketámogató feladatokban vállalt közös fellépés hatékonyságához. Más részről nem lenne célszerű észrevétlenül hagyni, ha a fenn hangoztatott szövetségi fenntartások csak az adott nemzeti hadiipari vállalatok „bújtott” előnybe kerülését szolgálnák. Természetesen maximálisan be kell tartani az uniós szabályokat és a viselkedési kódexet, miközben a nemzetközi szervezetek Kína-politikáját érintő döntéseket a magyar nemzeti érdekeknek megfelelően próbáljuk befolyásolni.

3. sz. kép

A magyar-kínai kétoldalú viszonyrendszerben az esetleges „takaréklángon” tartás nem annyira a veszélyek és kockázatok, mint inkább az *elmulasztott haszon* kategóriáiban jellemezhető.

Az élet nem áll meg. Mint a 3. számú (a kínai sajtóban megjelent) *képen látszik*, a pekingi nagykövetségünkön megrendezett katonai és társadalmi események továbbra is a fogadó ország és az attasétestület képviselőinek élénk érdeklődése mellett zajlanak. A magyar katonadiplomáták, utánam Várhegyi Tamás ezredes, 2008-tól (jelenleg is) Béres János ezredes tovább folytatják az elődök által megkezdett munkát. Kína katonai jelentőségét aligha kell bizonygatni. Az országban – és nemzetközi kapcsolatrendszerében – zajló gazdasági, társadalmi, politikai, kulturális, katonai változások mértéke és gyorsasága megköveteli a folyamatos diplomáciai jelenlétet, a kétoldalú viszonyrendszer átfogó alakítását, az események szoros figyelemmel kísérését, a szünetmentes kommunikációt, a tájékozódást és tájékoztatást, az információáramlást.

A magyar-kínai diplomáciai kapcsolatok felvételének 60. évfordulója (és azon belül a katonadiplomáciai kapcsolatok 59 mozgalmas éve) kiváló alkalmat szolgáltat az állami, politikai és katonai vezetők közötti üzenetváltásokra, személyes találkozókra, társadalmi kapcsolatépítésre, visszaemlékezésekre, tudományos konferenciákra, kulturális rendezvényekre stb. Talán szerény mértékben, de ez a kis tanulmány is hozzájárulhat a politikai és gazdasági együttműködés fellendítésének támogatásához. Remélem, hogy a cikk – a korlátozott terjedelem ellenére is – képes volt érzékeltetni, hogy a *kelet-közép-európai régió, benne hazánk egyik előnye a történelmi múltba nyúló politikai és gazdasági kapcsolatokban rejlik*.

Kínával fenntartott viszonyunknak még a rendszerváltás előtti időszakokból is vannak olyan történelmi hagyományai, amelyekre lehet hivatkozni, amelyeket érdemes megbecsülni és megőrizni. Magyarországot földrajzi helyzete, történelmi öröksége, tudásintenzív gazdasága – sőt, ki merem mondani – a fegyveres erők átalakításában szerzett tapasztalatai vonzó partnerré teszik Kína számára. Fordítva is igaz: Kína – a térség államaival fenntartott kapcsolatoktól függetlenül – mindig is nagyhatalom és önálló civilizáció volt, és az is marad; a Kínával fenntartott széleskörű viszonyrendszer nélkül viszont országunk gazdasági, pénzügyi, politikai és kulturális, sőt stratégiai érdekei is sérülhetnek.

Ami engem illet, személyesen is sokat profitáltam a Kínában eltöltött évekből. Felejthetetlen élményekkel lettem gazdagabb, és még a nyugdíjba vonulás után is hasznosítható képességekre tettem szert. A kínai

fejlemények figyelemmel kísérését, a Kína-kutatást nem hagytam abba. A hazai sinológusok közösségének elismert tagja lettem. Főiskolai és egyetemi kurzusokat tartok a modern Kína-kutatás, a kínai civilizációs hagyományok, a XXI. századi Kína biztonságpolitikája és hasonló témakörökben. Könyvet írtam, cikkeim jelennek meg. *Büszke vagyok arra, hogy a magyar-kínai kétoldalú katonadiplomáciai kapcsolatok idestova 60 éves folyamatának aktív részese lehettem, és civil területen is folytathatom a kapcsolatépítő tevékenységet, mint ahogy abban is biztos vagyok, hogy az ifjú nemzedékeknek is lesz mire büszkének lenniük.*